

Ю.В. Даценко,
вчитель
м. Київ

Нестандартний урок з образотворчого мистецтва і музики

Тема. Розвивати і поглиблювати знання учнів про одне з найдавніших, найбільших, найурочистіших релігійних свят – Великдень. Ознайомити дітей із символом воскресіння Ісуса Христа – писанкою. Розвивати творчість дітей, увагу, пам'ять, мислення, вокально-хорові та музично-ритмічні здібності, вміння підбирати кольори, символи. Прищеплювати любов до всього живого, любов та повагу до нашого народу, його традицій, любов до українського музичного фольклору.

Обладнання. Стіл, накритий скатертиною, на якому розміщені паски, писанки, крашанки, дряпки, мальованки, крапанки, коровай, пиріжки, ковбаса, сіль, масло, а також стоїть великодній кошик із цими стравами та свічкою, вербові гілочки; ікона, прикрашена рушником. Таблиці із символами та кольорами, грамзапис музики П.І. Чайковського «Пори року». Яйця, гуаш, пензлі, ілюстрації, на яких зображено пробудження природи від зимового сну. Ілюстрація дівчини-Весни та Діда Мороза до пісні «Весна і Дід Мороз».

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Робота над темою уроку.

1. Любі діти! Сьогодні у нас незвичайний урок, який ми присвятимо одному найдавнішому, найбільшому, найурочистішому святу. А якому саме, ви мені потім скажете.

Скажіть, яка зараз пора року?

Так, зараз весна. Все живе пробуджується від довгого зимового сну, тобто воскресає природа, воскресає життя. Навесні православний світ святкує велике релігійне свято, яке називається Стрітення. Вважалося, що в цей день Зима зустрічається з Весною. Давайте пригадаємо пісню про зустріч Діда Мороза і Весни.

(Звучить пісня на вірші П. Воронька, музика В. Коваленка «Дід Мороз і Весна»).

– Чому ж Дід Мороз утік від Весни?

(Учень читає вірш).

Дзвенять струмки

Весна іде! – струмки співають,
Сміються, весело дзвенять,
Ясними блищиками грають,
Весні назустріч струменять.
Весна з приходом забарилась –
Зима їй заступила шлях,
Югою сніжною крутилась,
Мела замети у полях,
Та от, нарешті, все минуло,
Морози більше не тріщать.
На весну сонце повернуло,
З заметів ручаї біжать.
І хоч земля ще не зігрілась,
Однак прокинулась від сну
І перші проліски зростила –
Зустріти квітами весну.

В. Новомиров

- Які весняні свята ми вже відсвяткували?
  - А які ще будемо святкувати?
  - Так, правильно, – це найбільше релігійне свято – Великдень.
  - А що є атрибутом цього свята?
  - От ви самі й назвали тему нашого уроку: «Великодня писанка мальована».
- (Учень читає вірш).

Великдень

Великий день! Великий день!
Ясний Великдень на землі!
Багато радості й пісень
Приніс нам янгол на крилі...
Веснянку діти хороводять.
Христос Воскрес! Христос Воскрес!
Сьогодні й сонце не заходить,
А сяє й сяє із небес.

М. Щербак

2. Вступна бесіда.

Великдень — це найбільше релігійне свято. Цього дня воскрес Ісус Христос (*дата свята не постійна, найраніше в березні, найпізніше — на початку травня*). До Великодня готуються заздалегідь. Попередню неділю називають Вербною. У цей час пробуджується від зимового сну природа, першими зацвітають верби, лози. Перші «котики» — символ молодості, пробудження природи, їх наділяють цілющою силою. Котики освячують у церкві й ними хльоскають товаришів, друзів, дітей, примовляючи: «Верба б'є, не я б'ю, за тиждень — Великдень, недалечко червоне яечко». Свячену лозу дуже шанують, її закладають за образи, виганяють нею на Юрія перший раз худобу на пашу. Останній тиждень до Великодня називають ще Страсним, також на цьому тижні називають Чистим, або Страсним, четвер. До цього дня хата, всі господарські будівлі мають бути почищені й прибрані. У хатах вивішують святкові рушники, килими, одяг. Де є така традиція, розмальовують піч, стіни, сволок.

Як і на Різдво, виносять із хати на горище знаряддя прядіння і ткацтва. Цього дня несуть із церкви запалену свічку додому в спеціальній череп'яній посудині. Донесена запалена у церкві цього дня свічка називається Горличною. Її зберігають у коморі чи хаті, щоб грім не причинив шкоди господарству, не спалив хату. Перед Великоднем є Велика п'ятниця, день смерті Христа.

До Великодньої неділі останні дні готують великодні страви, печуть паску. Паску прикрашають зеленню. Часто висівають, наприклад, у миску із землею ячмінь, кладуть на неї крашанки, писанки. Зверху кладуть кольорові цукерки, посипають кольоровим пшоном. Форма паски у всій Україні однакова — високий круглий хліб, спечений із пшеничного борошна на молоці, яйцях, з маслом, цукром. Обов'язково до Великодня готують м'ясні страви (*часто ріжуть поросля*), печуть пироги.

Як і на Різдво, до першого дня Великодня не їдять нічого скоромного. Як тільки задзвонять дзвони, святково вбрані люди вирушають до церкви. В багатьох містах і селах України влаштовували ярмарки, на яких купували до Великодня одяг, прикраси, ікони, гостинці дітям.

Люди цього дня в кошиках, спеціально

виготовлених дерев'яних коробах приносять у церкву святити паски, ковбаси, яйця. Все це прикривається спеціальним рушником чи хусткою. А що ж є в нашому кошику?

(Звучить пісня «Кошик на Великдень»).

Побувавши на службі, освятивши паску, люди «христосаються», при цьому тричі цілуються, примовляючи:

— Христос Воскрес!

— Воістину Воскрес!

Обмінюються крашанками, писанками.

Якщо хтось із вас був на Великодній чи Різдвяній службі, то довго пам'ятатиме цю подію.

Що роблять цього дня вдома?

Розговляються. Сідає родина за стіл, спочатку моляться до образів, першою їдять свячену писанку або крашанку, потім паску, а далі решту страв. Цього дня господар обходить господарство, оглядає худобу, бджоли, худобі також дають паски.

В Україні був такий звичай. Перед тим як

сідати за стіл, дівчата вмивалися водою, в яку клали крашанки, писанки, щоб

бути гарними. А ще освячену писанку клали до першої купелі немовляті,

щоб росло сильним і сміливим.. Писанку приорювали в полі, щоб

краще родило жито-пшениця і всяка пашниця. Після святкового сніданку люди збиралися на галявинах біля церкви і співали веснянки.

3. Фізкультхвилинка.

Ще був такий звичай, що дівчата з хлопцями жартували. Мені здається, що ми з вами трішки засиділися, тож давайте пограємо в гру «А ми просо сіяли».

(Діти діляться на дві команди і виконують пісню-гру).

4. Малювання писанки.

Що ж означає яйце, чому воно відіграє головну роль у Великодньому святі?

а) Розповідь про значення великодньої писанки.

У давнину яйцю-символу — початку життя — приписували магичні властивості. Тому фарбовані, розмальовані яйця вважали оберегами, їх намагалися зберегти якомога довше.

Писанка, насамперед, має обрядову функцію: з нею зустрічають весну, готуються до Великодня. Пофарбоване яйце є символом свята. Освячене, його їли першим, повернувшись на Великдень із церкви, крашанками та писанками обмінювалися, давали рідним, сусідам, брали із собою, як йшли в гості, роздавали жебракам.

На Слобожанщині вважалося, що перше яйце, одержане на Пасху, може погасити пожежу, потрібно лише тричі з ним обійти довкола будівлі, яка горить. На другий день Великодня — «Волочильник» — діти йдуть до родичів, знайомих, приносять у дарунок «волочильне» — пшеничний калач, кілька крашанок або писанок.

Крашанки і писанки служили для святкових розваг, забав, ігор молоді, дітей — «Навбитки» (двоє тримають у руках по яйцю і одночасно одаряють ними. Хто розбив чуже яйце — забирає його собі), «Котючки» (з горбочка одночасно одне за одним по спіралі котять кілька яєць, їх забирає той, чье яйце виштовхнуло інше).

Кожне село в минулому мало свої писанки. Малювали їх бабусі, мами і діти. Давні писанки, як і вишивані сорочки, рушники, були одноколірні, багатобарвність — явище пізніше.

б) Як створюють писанки?

Точність нанесення малюнка восковими лініями, розмітка і членування сферичної площі, дотримання ритму і рівноваги в побудові орнаментальної композиції, пропорційність окремих декоративних елементів — усе це потребує високої майстерності, тонкого смаку. Майстри творять благородство кольорових сполучень, чистоту барв, сміливі тональні та кольорові контрасти.

Користувалися переважно рослинними барвниками. Вони більш стійкі й не втрачають кольорової свіжості. Жовту фарбу одержують із навару кори яблуні-кислиці та домішок гірських квітів, чорну — з навару коріння кропиви, вільхової кори, додаючи певну дозу галуни (спеціальний камінь) або без нього. Фарбують ще в лушпинні цибулі, відварі зеленого жита, корі молоді яблуні, у сажі.

Малюють писанки спеціальним знаряддям — «писачком». Це маленька металева трубочка (лієчка) з дерев'яним держакон, у яку заливають розтоплений віск. Воском наносять узор на біле яєчко, потім кладуть у найсвітлішу фарбу (жовту), знову малюють — кладуть у трохи темнішу фарбу, далі в третю і т. д. Узори, що були вкриті воском, відповідно дають орнамент. Розчин фарб тримають холодним, щоб нанесений воском малюнок не розтопився. Після закінчення фарбування писанку підігривають, щоб зняти нанесені на яйце воскові лінії.

Назва «писанка» походить від слова «писати». Археологи знаходять у землі керамічні писанки.

Крашанка — яйце одного кольору. Писанка може мати багато кольорів, малюється воском. Дряпанка — орнамент видряпується гострим

предметом. Мальованка малюється пензликом. Крапанка — віск чи фарба падають краплинами (характерно для Західної України).

в) Ознайомлення з узорами, символами та значенням кольорів.

Узори можуть бути рослинні, геометричні, мати побутові предмети, знаряддя праці. Відомі також, крім справжнього, яйця з глини, писанки з каменю й дерева.

Кожен значок, кожен символ, кожна риска чи цяточка на писанках має своє значення, свою життєдайну силу. Наприклад: сонце — носій світла і життя; коло — знак безсмертя; риба, вода — символ життя, щастя, здоров'я; хрест — символ Всесвіту; граблі — символ дощу; зоря — знак неба і т. д.

Кольори, в які фарбували яйця, також мають свою мову: червоний — радість життя; блакитний — здоров'я, небо, повітря; жовтий — місяць, зорі; врожай; зелений — весна, воскресіння природи; бронзовий, коричневий — багата земля та ін.

Перед вами багато прикладів писанок. Кожна з них говорить до нас своєю мовою.

(Показ і розповідь про те, що хотів відтворити, передати автор своєю писанкою).

Про писанки, якими чарувала мама своїх дітей, заспіває дует.

(Хлопчик і дівчинка виконують пісню «Писанки», музика В. Таловирі, вірші С. Жупаніна).

Сьогодні ви теж будете творцями писанок. Користуючися своїми знаннями символів, кольорів, вмінням правильно малювати (наносити фарбу, правильно розмістити орнаменти, візерунки, символи, використовуючи для цього аркуш паперу), розвиваючи свою уяву, ви розмалюєте яйце так, як вам підказує ваша душа, ваше серце. І не бійтеся додати до орнаменту щось своє, особисте, а музика вам допоможе в цьому.

(Звучить музика П.І. Чайковського із циклу «Пори року»: «Весна», «Жайворонок» та ін.).

Самостійна робота учнів та індивідуальна робота вчителя.

Виставка дитячих робіт.

(Діти розповідають про те, що хотіли передати символами, орнаментами, кольорами у своїх писанках. Учень читає вірш).

Писанки

В хаті на осонні

Сяду на ослоні,

Сяду я скраєчку —

Розпишу яєчко.

Нумо, пензлик, потанцюй,

Гарно писанку малюй.

Буде небо, і земля,

І ставочок, і поля,
Сильний і міцний дубок,
А на ньому – яструбок.
Буде в мене писанка,
Про Україну пісенька.

В. Таран

(Всі разом виконують пісню «Писанка», музика Б. Кравчука, вірші Д. Чередниченка).

Діти, сьогодні до нас завітали незвичайні гості, а саме Великодні Писанки.

(Виходять п'ять Писанок. Костюми Писанок: бочкувата форма з твердого дроту накривається гофрованим папером, на голівках відповідні прикраси тієї ж форми, кольору, костюм одягається через голову. Далі з'являється Курочка, яка має тільки жовтий дзьоб, нашитий на білу тканину).

Курочка.

Ко-ко-ко, куд-ку-дак,
Знесла яйце, як кулак.
Цілу купу наскладала,
А ще більше планувала.
Ко-ко-ко, куд-ку-дак,
Всі великі, мов кулак!

(Писанки починають обережно рухатись і поволі підходять ближче до краю сцени, залишаючи позаду себе великий кошик).

Писанки.

Стук, стук, стук, обережно.
Бо в кошику тісно!
Стук, стук, стук, обережно.
Від жару аж млосно!

Червона писанка.

Я сидіти тут не хочу.
На підлогу собі скочу.

Зелена писанка.

Ходімо швидше, вилізаймо,
Пісню гарну заспіваймо!

(Писанки обертаються навколо себе, хваляться своїм вбранням і виконують пісню «Ми яскраві писанки»).

Червона писанка.

В буряках мене купала.
На червоне змалювала.

Зелена писанка.

У траві мене варила,
На зелено закрасила.

Жовта писанка.

Мене вбрала у лущину,
В цибулеву свитину!

Коричнева писанка.

В шкірці яблука мочила.
Це додало мені сили.

Біла писанка.

Я біленькою зосталась.

Тільки квіточок набралась.

Червона писанка.

Мене вкривають зелені листочки.

Жовта писанка.

Мене у жовті узори прибрала.

Коричнева писанка.

На мене коричневих цяток наклала.

Біла писанка.

Я така гарна, й не передати.

Писанки (разом). Всі ми гарненькі і хочем сказати: «Христос Воскрес!»

Писанки (по черзі).

Христос Воскрес! – щепочуть квіти,
Несеться шелест їх по лузі.
Христос Воскрес! – українські діти,
Радійте всі – ви наші друзі!
Христос Воскрес! – щебече дивно
Мала пташина у гніздечку.
Христос Воскрес! – моя родино,
Моя хатино, мій садочку.
Христос Воскрес! – Дніпро клекоче
Й несе цю вість у Чорне море.
Україно, встань, протри вже очі,
Всміхнися і забудь про горе!

(Далі урочисто співають, а всі підхоплюють «Христос Воскрес!»).

III. Підсумок уроку. Виставлення оцінок.

Ось і підходить до завершення наш незвичайний урок. Сьогодні ви всі добре попрацювали, за що і отримаєте гарні оцінки.

IV. Домашнє завдання.

Допомагайте вдома готувати писанки та крашанки до Великодніх свят. Існує легенда.

У темному підземеллі живе злий дух Пекун, прикутий на 12 ланцях (*ланцюгах*). З тієї безвісти посилає він на землю своїх слуг, а коли якийсь повертається, він і питає: «Чи діти шанують своїх батька й матір? Чи брати й сестри ворогують між собою, чи ні? А чи писанки ще пишуть?» Слути відповідають злому духу: «Пишуть усі люди, сповідаються і мирно живуть між собою».

Тоді Пекун аж заходиться від злості й плаче, бо ті, що не пишуть писанки, то його люди. Пекун ними тішиться. Зірвався би злий з ланцюгів, але дуже міцне залізо. Доки він не розірве залізні ланцюги, доти й люди писатимуть писанки. Доки люди пишуть писанки, доти буде світ.

Українська писанка перемогла зло! Тож тішимося Воскресінням Господнім, любимося і даруймо один одному писанки! На щастя, на долю, на віки вічні! ■

